

Eesti liitumise lugu ESAga

ESA asutajateks olid 1975. aasta 10 riiki: Belgia, Taani, Prantsusmaa, Saksamaa, Itaalia, Holland, Hispaania, Rootsi, Šveits ja Ühendkuningriik. Alates asutamisest on ESA liikmesriikide arv pidevalt kasvanud, ulatudes 2018. aastal 22 liikmesriigini.

ESA täisliikmeks saamisel on aga kandidaatriigil tarvis läbida konkreetne mitmeastmeline protsess, mille käigus valmistatakse nii kandidaatriik ise kui olemasolevad liikmesriigid koostöökõs uue riigiga põhjalikumalt ette. Seda eelkõige seepärast, et ajalooliselt on ilmnenud kõikidel värsketel liikmetel sarnaseid alustamisraskusi, mille sujuvamaks ületamiseks on loodud rohkem standardiseeritud liitumisprotsess. Kirjeldame seda lühidalt alljärgnevalt Eesti näitel.

Esimene samm ESA-ga liitumisel on kandidaatriigi ja ESA vahelise üldise koostöölepe sõlmimine. Esmane koostööleping ei kohusta kandidaatriiki ESA eelarvesse veel rahaliselt panustama. Eestist allkirjastas vastava leppe 20 juunil 2007 Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium. Lepingu järgi näitavad ESA ja liikmesriik ülesse ühist huvi edasise liitumisprotsessi alustamise ja ettevalmistamise suhtes. Pärast selle lepingu sõlmimist külastab liikmesriiki tavaliselt ESA tehnoloogiaauditi meeskond, et kaardistada riigis leiduvad kosmosetehnoloogia võimekused juba konkreetsel ettevõtte ja uurimisasutuse tasandil, et ESA saaks ettekujutuse, millistesse programmidesse kandidaatriigi kompetentsid kõige paremini sobivad. Nimetatud tehnoloogiaaudit viidi Eesti ettevõtete seas läbi 2008 aastal nii Tartus kui Tallinnas. Siin on raske alahinnata toonase Riigikogu spikri Ene Ergma panust, kes suutis veenda nii Eesti valitsus- kui Euroopa kosmoseringkondi, et panustamine Euroopa kosmosevaldkonda kiirendaks oluliselt nii Eesti kosmosevaldkonnaga seotud ettevõtluse kui teaduse arengut.

Teine samm on liitumisel on sisulise koostöölepingu ehk PECS (ingl. k. Plan for European Cooperating States) lepingu sõlmimine, kus määratakse juba konkreetsemalt edasise liitumise tingimused, kord ja konkreetsem ajaline määratlus. Selle lepingu sõlmis Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium ESA-ga 10. novembril 2009. See leping on aga reeglina 5-aastase tähtajaga, mis hakkab lugema lepingu juurde kuuluva harta allkirjastamisel. Pärast PECS harta jõustumist valmistavad kandidaatriigi kosmosebüroo või -agentuur ja ESA koos ette PECS koostööprojektide vooru kohalikele firmadele, mille käigus valitakse välja mõned 1-2 aastased kosmoseprojektid valdkondades, milles kandidaatriigi ettevõtetel on võimekus ning ESA-l soov neid võimekusi enda programmides kasutada. Oluline kõrvaleesmärk PECS programmil on tutvustada ettevõtetele ESA hankeprotsessi ja projektiga seonduva dokumentatsiooni praktiseerimist. Samuti peavad kõik ESA koostööpartnerid kinni pidama ning oma tegevusi ellu viima põhjalikust kosmosestandardite süsteemist ECSS lähtudes. Kui 5 aastane PECS periood on möödunud pooltele edukalt, esitatakse kandidaatriigile kutse ESA täisliikmesriigiks saamiseks.

Üks olulisemaid nüansse PECS perioodi puhul võrreldes täisliikme staatusega on asjaolu, et PECS perioodil rakendatakse kandidaatriikide suhtes geograafilise

tagasisiirde põhimõtet maksimaalsel võimalikul määral, kus riikidel on selle printsiibi kohaselt garanteeritud üle 90% panustatud liikmemaksust. See on aga oluline eelis täisliikmesriigiga võrreldes, kus sihtriigi firmadel pole geograafiline tagasisiire mitte garanteeritud, vaid neil on see võimalus, konkureerides sarnastel alustel teiste liikmesriikide firmadega. PECS perioodi kui üleminekuperioodi peamiseks väärtuseks selles osalevatele firmadele peetaksegi nende rahvusvahelise konkurentsivõime kasvu kosmosetööstuses, mis võimaldab sihtriigi ettevõtetel ESA hangete kõrval edaspidi globaalses konkurentsivõimel püsida ka teistes kosmosesevaldkondades ning vastavaid kompetentse pidevalt täiustada.

Kolmas samm ESA täisliikmeks saamisega on PECS perioodi edukas lõpetamine, misjärel esitab ESA kandidaatriigile vastava ametliku kutse. Sellisel puhul eraldi sõlmitakse täisliikmesriigi leping ning vastuvõetud riigi esindajatel saab olema teiste liikmesriikide seas võrdväärne osalemise- ning hääleõigus ESA juhtorganite töös. Täisliikmesriikide firmad ja uurimisasutused saavad osaleda nii ESA põhiprogrammides kui vabatahtlikes programmides. Samuti saavad täisliikmesriigi ettevõtted osaleda hangetes, kasutada ESA teadustöid ning kõiki eelnevalt ESA poolt kogutud andmeid alates asutamisest saadik (k.a. satelliidipildid ning ligemale 70 erineva satelliidi poolt kosmosemissioonidel kogutud info).

Eesti sai ESA täieõiguslikuks liikmeks 1. septembril 2015, pärast sama aasta 4. veebruaril sõlmitud liitumislepet ja selle ratifitseerimist parlamendis.

- **26.06.2007** – Koostöö raamlepingu sõlmimine Eesti ja ESA vahel
- **10.11.2009** – ECS (Euroopa koostööriigi kokkulepe) lepingu sõlmimine
- **22.09.2010** – PECS-1 (Euroopa koostööriikide kava) harta allkirjastamine
- **15.10.2012** – PECS-2 ITT (projektide üleskutse)
- **07.05.2013** – Eesti esimene satelliit jõudis edukalt orbiidile
- **01.06.2013** – PECS-2 projektide väljavalimine
- **01.09.2013** – PECS-2 Harta allkirjastamine
- **04.02.2015** – Väliskaubandus- ja ettevõtlusminister Anne Sulling allkirjastas Pariisis Eesti ja ESA vahelise liitumislepingu
- **01.09.2015** – Eesti ja ESA koostööleping on ratifitseeritud ning Eesti on ESA täieõiguslik liige